

GELENEKSEL TARAKLI EVLERİ ve KENTSEL KORUMA

Tahsin TURGAY¹ Pınar Erkuş BUYRUK²

¹ Sakarya Üniversitesi, Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Sakarya,
TÜRKİYE

² Sakarya Üniversitesi, Mimari Restorasyon Programı, Mimarlık ve Şehir Planlama Bölümü,
Sakarya, TÜRKİYE
tahsinturgay@gmail.com

Özet: Marmara Bölgesinde Anadolu'ya geçiş sağlayan ve eski ipek yolu güzergahın da bulunan, Taraklı Kenti tarihsel ve kültürel değerleri açısından oldukça zenginliğe sahiptir. Taraklı Kenti geleneksel konutları, camileri, han ve dükkanları ile sivil mimarlık örnekleriyle tarihi ve geleneksel dokusunu koruyabilmiş nadide kentlerimizden biridir. Tarihi ve geleneksel doku günümüze kadar ulaşabilmiş olsa da kentsel gelişmeler kültürel mirasımızı tehlike altına sokmaktadır. Bu bağlamda tescilli sivil mimari yapıların belirlenmesi, korunmasına yönelik sorunların tespit edilmesi ve müdahale yöntemlerinin belirlenmesine yönelik değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada tarihsel ve geleneksel doku özelliklerinin bilinçli bir şekilde korunması ve sonraki kuşaklara aktarılmasına yönelik öneriler sunulmuştur

Anahtar Kelimeler: Taraklı, Tarihi Doku, Geleneksel Türk konutu.

TRADITIONAL TARAKLI HOUSES AND URBAN PROTECTION

Abstract: Taraklı City, which is located in the route of Marmara region to Anatolia and also on the route of ancient silk road, is rich in historical and cultural values. Taraklı is one of the rare cities where traditional houses, mosques, inns and shops and civil architecture can protect historical and traditional texture. Although historical and traditional texture can be reached day by day, urban developments jeopardize our cultural heritage. In this context, it is necessary to evaluate the registered civil architectural structures in order to determine the problems to be protected and to determine the intervention methods. In this study, proposals were made for the conscious preservation of historical and traditional tissue characteristics and transfer to later generations.

Key Words: Taraklı, Historical Tissue, Traditional Turkish house.

1. GİRİŞ

Yüzyıllardır farklı medeniyetlere ev sahipliği yapan ve kültürel yönden bir hayli zengin olan ülkemizde değişik dönemlere ve medeniyetlere ait birçok eser bulunmaktadır. Bu eserler tarihi, kültürel, sanatsal ve çevresel değerlerimizi oluşturmakta ve geçmişimizi yansıtan varlıklar olarak önem kazanmaktadır. Bu değerler geçmişten izler taşıdığı için korunması önemli olan, geçmiş medeniyetlerin birikimleri, gelenek ve göreneklere sanat ve estetik anlayışları, geleneksel şehirselle doku ve mekanları ile kültürel mirası oluşturur. Kültürel mirasların kalıcılığı ve sonraki nesillere aktarımı koruma ile mümkündür.

Coğrafyamızdaki geçmişten günümüze bize kalan en önemli miraslardan biride, kentsel doku ve mimari karakterdir. Bu karakter oluşurken orada yaşayan fertlerin bulunduğu bölgenin coğrafi özelliklerine, iklim şartlarına ve yöresel imkanlarına göre çeşitli yapı malzemeleri kullanarak mimari bir karakter geliştirmesi, jeolojik ve topoğrafik etkenler ile bitki örtüsündeki değişiklikleri göz önünde bulundurarak zamanla mimari dokuyu geliştirmeleridir.

Kentsel koruma, “Kentlerin belli kesimlerinde yer alan tarihsel ve mimari değerleri yüksek yapılarla, anıtların ve doğal güzelliklerin kentte bugün yaşayanlar gibi gelecek kuşakların da yararlanması için her türlü yıkıcı saldırgan ve dokuncalı eylemler karşısında güvence altına alınması” diye tanımlanır[1]. Önceki dönemlerden bugünkü kuşaklara miras kalan bu kültürel zenginlikleri hatırd tutmak, yaşatmak ve ileriye aktarmak sürdürülebilir bir koruma anlayışı geliştirmekle mümkündür.

2. KONUMU ve COĞRAFİ YAPISI

Şekil 1. Geçmişten günümüze Taraklı Kentinin haritası

Taraklı, Marmara Bölgesi'nde İstanbul-Göynük karayolu üzerinde yer alan ve tarihi dokusunu günümüze dek koruyabilmiş ender kentlerimizden biridir. Sakarya dan 65 km uzaklıktaki yerleşme, eski İstanbul-Ankara karayolu üzerinde, Göynük ve Geyve ilçeleri arasında kalmaktadır.

Taraklı kenti tarih boyunca birçok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Tarihi doku sırasıyla Hitit, Frigya, Pers, Bitinya, Roma, Anadolu Selçukluları, Bizans ve Osmanlıdır. 1289-1293 yılları arasında fethedilen Taraklı'nın adı "Tarakçı", "Taraklı", "Yenice" olarak geçmektedir.

XVII. yüzyılda Göynük'ten kuzeye doğru yedi saat yol aldıktan sonra Taraklı 'ya geldiğini ifade eden ünlü gezgin Evliya Çelebi, dükkânlarda kaşık ve tarak imal edildiği için 'Taraklı' adının buradan geldiğini, burada işlenen tarak ve kaşıkların İran ve Arabistan'a ihraç edildiğini belirtmektedir. XVIII. yüzyıl salnâmelerinde Kocaeli Sancağı'nın bir yerleşim birimi olarak

görülen Taraklı, 1867 Vilayet Nizamnâmesinde Hüdavendigâr Vilayeti 'ne bağlandığı bilinmektedir. Taraklı, Cumhuriyet'in ilanından sonra da İzmit iline bağlı Geyve kazasının bir nahiyesi olarak varlığını sürdürmüştür. Sakarya'nın 1954 yılında il olmasıyla da 1987 yılında Geyve'den ayrılarak ilçe olmuştur [2].

Taraklı, Osmanlı'nın ilk yerleşim yerlerinden birisidir. Günümüzde ise Osmanlı şehir dokusunu oluşturan tarihi evleri, çarşısı, çeşmeleri ve hamamıyla geleneksel mimarinin en güzel örneklerindedir [2].

Taraklıda 19. yy. konut mimarisi örneklerinin günümüze kadar korunarak gelebilmesinin başlıca nedeni nüfustaki artış oranının çok düşük olması ve İstanbul-Ankara arası ulaşım yolunun, Bolu Dağı güzergahına alınması ile kent ekonomisinde yaşanan gerileme sebepleri arasındadır

Kent ekonomisinin tarım ve hayvancılığa dayalı olması, geçmiş yıllarda yapılan ve ekonomide önemli bir yer tutan ipek böcekçiliği üretimi geleneksel mimarinin şekillenmesine doğrudan etki eder. Şehir, yerleşim şekli bakımından kentin coğrafi ve topoğrafik özelliklerine bağlı olarak kendiliğinden gelişmiştir. Kent eğimli araziye sahip olduğu için yapılan yapılar, kentin topografyası da korunarak birbirlerinin ışığını, hava akımını ve manzarasını kapatmayacak şekilde inşa edilmiştir. Taraklı'nın kale ve çevresinin eski ve yeni görüntüleri Belediye arşivinden temin edilmiş olup aşağıda gösterilmiştir [3] (Şekil 2).

Şekil 2. Taraklı Kentinin genel görünümü (1987-2017)

3. TARAKLI KENTİNİN EKONOMİK ve SOSYAL YAPISI

Osmanlı döneminde önemli bir ticaret yolu olan İstanbul-Ankara karayolu üzerinde bulunması nedeniyle ekonomik durumu oldukça iyi olan ilçe, Cumhuriyet döneminde bu yolun önemini yitirmesi ve mevcut olan zanaatların teknolojik gelişmeyle yok olmasına bağlı olarak gerilemiştir [4].

Taraklı'nın ekonomik yapısı, Osmanlı döneminde meyvecilik, kaşıkçılık ve tarakçılığa dayanmıştır. 1960 yılına kadar Taraklı'da, çevredeki dağ köylerinin ipek tezgahları hammadde sağlamak amacıyla ipek böcekçiliği yapılmıştır. Ayrıca, ahşap tarla aletleri yapımı, semercilik, dokumacılık, ayakkabı yapımı, kaşıkçılık ve tarakçılık gibi zanaatlarla da ekonomiye önemli katkıları olmuştur. Ancak, söz konusu zanaatlar bugün sanayinin seri ve ucuz üretimi karşısında birer birer yok olmuştur [5].

Taraklı'nın bugünkü ekonomik yapısı meyveciliğe ve küçük esnaf grubunun oluşturduğu ticarete dayanmaktadır. Taraklıda meyvecilik, arazinin tarıma elverişsiz olması nedeniyle

oldukça gelişmiştir. 1953 yılına kadar Taraklı çevresinin meyve bahçeleri, bağlar ve zeytinlikler, fındıklarla örtülü olduğu ve o dönemlerde Taraklı'nın elma ve eriğinin ün yaptığı bilinmektedir [5].

Bugün de ilçede oldukça çok sayıda elma, erik ve ayva ağaçları bulunmaktadır. Meyve bahçelerinin önemli bir bölümü Göynük Çayı'nın kuzey, doğu ve batısında yer almaktadır.

Teknolojinin gelişmesi ve nüfusun azalması ile beraber kentte tarım faaliyetleri azalmış, yeni iş sahaları (oto tamir atölyesi, bakkaliye vb.) gelişmiştir.

4. TARİHSEL ve KENTSEL GELİŞİMİ

Birçok uygarlığa ev sahipliği yapan Taraklı sırasıyla Hitit, Frigya, Pers, Bitinya, Roma, Bizans, Anadolu Selçukluları, tekrar Bizans ve Osmanlı yönetimi altında bulunmuştur. Taraklı bugünkü geleneksel mimari formuna Osmanlı döneminde kavuşmuştur. Bitinya bölgesinde Taraklı'nın olduğu alanda ya da yakınında Dablis ya da Dablea ve Dablar adlı bir kent olduğu biliniyor fakat Taraklı olup olmadığı kesinlik kazanmamıştır. Hisar tepedesin de bulunan iki sarnıç MÖ.1000 ile MÖ. 2000 arasında tarihlenmektedir [6].

MÖ 12.yy da Egeye göç eden Traklar kavmi , İstanbul üzerinden Bitiler olarak , Trakyadan ise Batı Anadoluya Misyalılar ve Frigler olmak üzere üç koldan Anadoluya girerek Hitit egemenliğini sonlandırmışlardır.

Sangarios (Sakarya) ve Halys (Kızılırmak) arasında yerleşen Friglerin önemli bir kısmı bölgeden göç ettikten sonra MÖ. 9.yy da Bitinyalılar bu bölgeyi ele geçirmişlerdir. Sakarya nehrinin batısına kadar yayılan Bitinyalılar bölgedeki hakim topluluk olmuş ve buraya 'Bithynia' ismini vermişlerdir .

MÖ 6. yy da bu bölgede Bitinya krallığı kurulmuştur. Bu dönemde; Niko Media (İzmit), Nika Eia (İznik) ,Kios (Gemlik) gibi yerleşmeler Batı Anadolu'nun zengin ticaret merkezleri olmuştur. MÖ. 1. yy da Bitinya krallığı Doğu Roma egemenliğine geçmiştir.

Selçukluların fethinden önce Bizans yönetiminde olan Anadolu o dönemde birçok eyalete ayrılmıştır ve Taraklı da bu eyaletler içinde olan İzmit bölgesinde yer alıyordu.

Malazgirt Savaşı ile Anadoluya giren Selçuklular 1072 yılında Taraklıyı ele geçirdiler. Haçlıların 1096 yılında bölgeyi ele geçirmesiyle İznik Bizans imparatorluğu sınırları içinde kaldı.

1291 de Eskişehir yakınlarındaki Karacahisar'ı alan Osman Bey Sakarya vadisindeki Taraklı ve Göynük taraflarını elde etti.

Osmanlı dönemindeki kayıtlara göre Taraklı 1831 Osmanlı nüfus sayımında Cezayir-ı Bahri Şefid eyaletine bağlı Kocaeli Livası içinde yer almaktaydı [7].

1867 vilayet salnamesinde Kocaeli sancağına bağlı olduğu görülmektedir.1877 de devlet salnamesinde Taraklı İstanbul Zaptiye Müşirliğine bağlı İzmit Mutasarrıflığı içinde yer alır.

1892-1899 Devlet Salnamesine göre Geyve kazasına bağlı Taraklı Nahiyesi Kocaeli Bağımsız Sancağına bağlıdır.

1954'e kadar İzmit vilayetine bağlı olan Taraklı bu tarihten itibaren Sakarya iline bağlanmıştır. Taraklı, 1953'e kadar Geyve ilçesinin nahiyesi 10 Ekim 1987 tarihine kadar bucak merkezi ve 30 Temmuz 1988 tarihinden itibaren ilçe haline gelmiştir.

Taraklı ilçesi 2013 yılında Avrupalı Seçkin Turist Destinasyonu (EDEN 2013) Türkiye birincisi olmuş ve Ülkemizi Avrupa birliğinde temsil etmiştir.

İzmir Seferihisar'dan sonra, Muğla'nın Akyaka, Aydın'ın Yenipazar, Çanakkale'nin Gökçeada ilçeleriyle beraber Taraklı da uluslararası "sakin şehir" ağına kabul edilerek Cittaslow International (Uluslararası Yavaş Şehir) ünvanına sahip olmuştur.

5. TARAKLI TARİHİ DOKU ÖZELLİKLERİ

Coğrafi yönden engebeli bir alanda kurulduğu ve ilçe merkezinin içinden de Göynük Çayının geçtiği bilinen Taraklı kentinde geleneksel dokuya sahip mimari yapılar kendi içinde eski yerleşim yeri ve Ankara Caddesi üzerinde ise oluşan yeni yerleşim yeri olarak ayrılabilir.

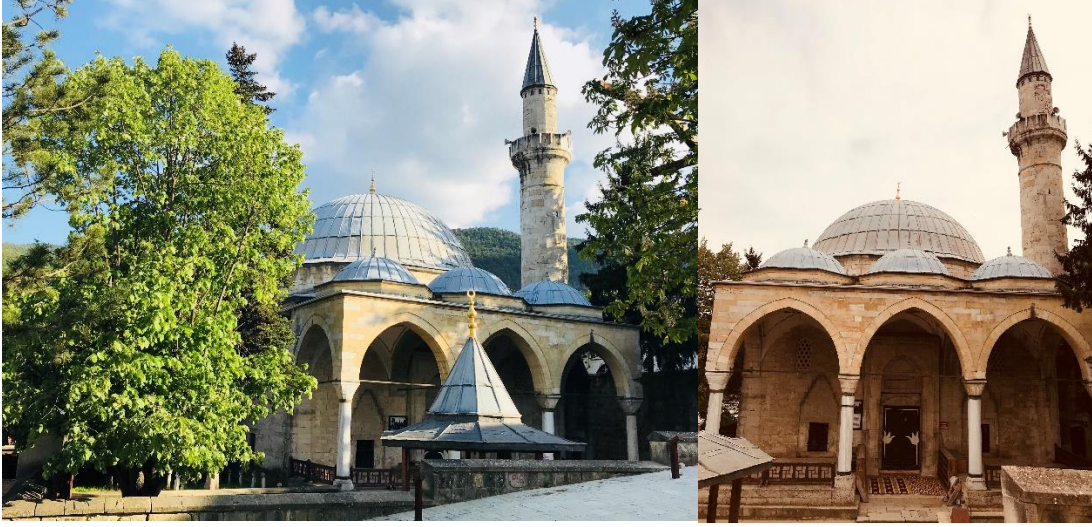

Şekil 3. Orhan Gazi Çarşısı sokağında bozulmuş yapı dokusuna örnek

Günümüzde kadar bozulmadan gelen Taraklı kenti geleneksel yapı formunun bozulmadan varlığını sürdürebilmesinin nedenleri arasında en önemli payı şüphesiz konumunun önemli trafik aksları üzerinde yer almayışı gösterilebilir. Kentin sahip olduğu geleneksel anıt ve sivil mimari yapıları arasında eski hanlar, hamamlar, cami, çeşme, mektepler ve konutlar sayılabilir.

Yunus Paşa Camii

Yunus Paşa camii yapım tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Camiye ait kitabe ve vakfiye yoktur sadece Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinde 1878 tarihli şahsiyet kaydı bulunmaktadır. Bölge halkından edilen bilgiye göre Yavuz Sultan Selim Ridaniye seferine giderken burada bulunan veziri Yunus Paşaya 1516-1517 yılları arasında yaptırdığı söylenmektedir. Tek kubbeli Osmanlı camileri şeklinde yapılan cami kare planda olup üzeri, sivri kemer alınlıklı tromplarla geçilen kubbe ile örtülüdür. Cami dikdörtgen şeklinde kaidesi, yuvarlak gövdesi ve sivri külahlı olan bir minareye sahiptir. Cami avlusunun doğu ve güney tarafı haziredir ve avluda sekizgen gövdeli geniş saçaklı bir şadırvan bulunmaktadır. Cami iç mekan süslemesi bakımından sadedir yalnızca kubbenin oturduğu sivri kemer alınlıklı dilimli tromplar ve bu trompların altında bulunan mukarnas dikkati çekmektedir.

Şekil 4. Yunus Paşa Camii genel görünümü

Şekil 5. Yunus Paşa Camiinden kalem işi ile süslenmiş kubbe görünümü

Yunus Paşa Hamamı

Osmanlı döneminde yapıldığı söylenen eski hamam olarak adlandırılan hamamın kesin yapım tarihi bilinmemektedir. Yapının duvar malzemesi moloz taş, kubbe malzemesi ise tuğladan olup arasına horosan harcı konularak örülen hamam kargir bir yapıdır.

Hamam; soğukluk, ılıklik, sıcaklık ve külhan mahali olmak üzere dört kısımdan oluşmuştur. Daha önceden ahşap karkas sistem arasına kerpiç malzemeyle onarım yapılan soğukluk kısmı 1983 yılında yeniden betonarme olarak yapılmıştır.

Ilıklık kısmının üstü beşik tonoz, sıcaklık kısmı ise kubbe ile örtülüdür. Hamamın dışında sivri kemerli bir külhan nişi bulunur ve üstünde ise bulunan tepe ışıklıklarıyla ortam aydınlığı sağlanır [2].

Şekil 6. Taraklı Yunus Paşa Hamamı genel görünümü

Şekil 7. Taraklı Yunus Paşa Hamamı iç görünümü

Hacı Atf Hanı

Eski Ankara yolu ve Bağdat yolu üzerinde bulunan Hacı Atf ismiyle bilinen Osmanlı dönemine ait bu han, iki katlı olup planı U biçimindedir. Alt katı Ahşap karkas sistem arası kerpiç dolgu, üst katı ise Ahşap karkas üzeri bağdadi sıva ile yapılmıştır.

Hanın alt katında dükkan ve depolar, üst katında ise yalnız han odaları bulunmaktadır. Günümüzde restorasyonu tamamlanan hanın butik otel ve lokanta gibi kullanım alanlarıyla turizme katılması düşünülmektedir.

Şekil 8. Hacı Atf Hanı (önceki ve restorasyon sonrası hali)

Taraklı Hüseyin Ağa Çeşmesi

Taraklı merkezde bulunan çeşmenin yapım yılı üzerinde bulunan kitabede M. 1734-1735 yıllarında yapılmıştır. Osmanlı döneminden bugüne gelmiş tarihi çeşme kesme taştan olup kare planlıdır. Çeşmenin ana cephesinin iki köşesi de dışa doğru iki kare silme ile belirginleşmiştir. Onarım geçiren çeşme günümüzde hala kullanılmaktadır.

Şekil 9. Hüseyin Ağa Çeşmesinden bir görünüm (önceki ve restorasyon sonrası hali)

Rüştiye Mektebi

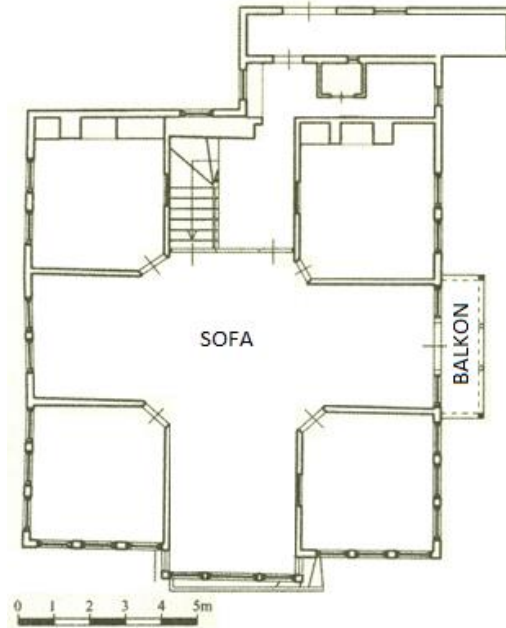
1888 yılına ait Osmanlı Devlet Salnamesi ne göre Rüştiye Mektebi, yaklaşık 1800'lü yıllarda yapılmıştır. 1888, Osmanlı Devlet Salnamesindeki rüştiye öğrencileri sayısının düşük oluşu, Taraklı nüfusunun diğer bölgelere göç etmiş olduğunun bir ifadesidir [8]. Üç katlı olan yapı, bugün konut olarak kullanılmaktadır.

Şekil 10. Rüştiye Mektebi (önceki ve restorasyon sonrası hali)

6. TARAKLI GELENEKSEL KONUT TİPİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

Geleneksel Taraklı evleri, bitişik nizamda yapılmış olup iki ya da üç katlıdır. Girişleri sokak cephesi üzerinde cephenin orta ya da yan aksında yer alır. Ayrıca arka cephede de bahçeye açılan bir kapı vardır. Zemin katlar depo olarak kullanılmaktadır. Burada geniş bir mekan ve bir köşede mutfak yer alır.

Şekil 11. Geleneksel Taraklı konut planına ait bir örnek; Taraklı Çakıroğlu Konağı 2.Kat planı [9].

Bahçe ya da sokak cephesi üzerinde yer alan mutfaklarda; ocak, lavabo ve sergenler bulunmaktadır. Bu mekanlar küçük pencerelerle aydınlatılmaktadır. Bazı konutlarda ise kuyular bulunmaktadır.

Şekil 12. Evlerin odalarında bulunan dolap ve ocak düzenine ait örnek.

Girişin solunda ya da sağında ise, üst kata çıkan ahşap merdiven yer alır. Birinci katlarda tuvalet ve odalar bulunur.

Şekil 13. Evlerde bulunan ahşap tuvalet örneği

Yapılar büyüklüklerine göre 2,3,4 odadan oluşmaktadır. Odalarda en az iki pencere yer almakta ayrıca ocak, dolap ve gusülhane bulunmaktadır.

İkinci katlarda ise açık balkon ya da kapalı çıkmalar yer almaktadır. Bunlar cephenin orta yan kısmında ya da bütün cephe genişliğinde yer alırlar. Çıkmalar üçgen ya da dikdörtgen olup bir ya da iki kat boyunca devam etmektedirler.

Dört yönde eğimli kırma ya da beşik çatılı olup alaturka kiremit ile kaplıdır. Yapım teknikleri zemin katlar kargir, üst katlar ahşap karkas arası kerpiç dolgu tekniği ile yapılmıştır.

Zemin kat duvar genişlikleri 50 ile 70 cm arasında değişmektedir. Üst katlarda ise bu kalınlık 15 cm dir.

Zemin kat cephesi; bu katın depo olması nedeniyle oldukça sağırdır. Cephe üzerinde, demir parmaklıklı oda penceresi ya da saman pencereleri ve giriş kapısı yer almaktadır. Kapılar, çift kanatlı ve üstü pencerelidir. Kapı genişlikleri 150 ila 195 cm yükseklikleri 240-300 cm arasında değişmektedir. Pencereler dikdörtgen boyutlu olup genellikle giyontin ve tek kanatlı büyük pencerelidir.

Şekil 14. Evlerde bulunan giyontin tek kanatlı ahşap kafesli pencere örneği

Bazıları demir parmaklıklı veya ahşap kafeslidir. Cephede kat hizasında genişliği 18 ila 20 cm, pencere parapeti hizasında ise 7 ile 10 cm arasında değişen yalın ahşap silmeler, köşelerde genişliği 18 ile 20 cm arasında değişen ahşap plastırlar yer alır.

Ara ve üst cephelere; zemin katın yalınlığına karşın bu katlar pencerelerle oldukça parçalanmıştır.

Üçgen ya da dikdörtgen planlı çıkmalar üzerinde iki ya da dört pencere bazılarında da üçgen alınlıklar yer alır.

Şekil 15. Üçgen alınlıklı ev örneği

Geleneksel karakterli dış cepheler, saman katkılı sıva ve üzeri badanalıdır. İç cepheler ise alçı sıva üstüne badanalıdır. Dış badanada kullanılan renkler beyaz ya da açık sarıdır. Kat yükseklikleri; ara kat yükseklikleri 225 cm zemin ve üst kat yükseklikleri 275 ile 305 cm olarak değişmektedir.

7. TARAKLI KONUTLARINDA MEYDANA GELEN BOZULMALAR/ DEĞİŞİMLER

Geleneksel Taraklı evleri Osmanlı dönemi Türk evi tipinin güzel bir örneği olup sayıları zamanla azalan, korunması gerekli bir tarihi dokudur. Bu evlerin dokusunu belirleyen nitelikler iklim şartları, yöresel yapı malzemeleri ve kültürel yaşam biçimleridir. Günümüze kadar gelen bu konutlar sosyal ve fiziksel değişimlere uğramıştır. Teknolojik yenilikler, aile ve toplum yapısındaki değişimler sosyal değişimleri gösterirken, yaşam şekline bağlı olarak mekanların ve bunu oluşturan bazı öğelerin önemini yitirmesi yeni mekan arayışlarını ve oluşumlarını doğurmuştur. Yapıların ve kültürün dokusuna uymayan eklentilerle mekanın kullanım amacı değiştirilerek fiziksel değişim gerçekleştirilmiştir.

Tarihi Taraklı yapılarında fiziksel bozulmalar incelenirse; konutlarda zemin katta bulunan mutfakların iptal edilip, üst kattaki bir odanın yeniden mutfak olarak dönüştürülmesidir. Kullanılmayan odalarda ki ocakların yerine ısınmak için sobalar kullanılmış ve dış duvara baca delikleri açılmıştır. Hacim olarak büyük olan evlerin içinde artık yaşayan nüfusun azalmasıyla evlerin kendi içinde ikiye bölünmesi, geleneksel yapıda bulunan giyotin pencereler yerine daha geniş asri pencerelerin yer alması ya da ahşap pencere doğramalarının pvc pencereler ile yer değiştirilmesi görülmüştür. Ayrıca bu pencerelerin yan yana kullanılması iki malzemenin farklı genişmelerinden doğan sorunları beraberinde getirmiştir.

Tarım ve hayvancılığın azalmasıyla daha önceden evlerin alt katları bu amaca hizmet ederken günümüzde bu mekanlar ya atıl konumdadır ya da işlevsel olması için mekan özellikleri değiştirilmiştir. Aynı zamanda bölge dışına verilen göçlerle genç nüfusun azalması ve geleneksel yaşam tarzının değişmesiyle konfor arayışının artması, yapı içerisinde özellikle ıslak hacimlerin yerlerinin değişimi ve eklentileri hem yapının içinde hem de dışında görünüm ve mekan bozulmalarına sebep olarak geleneksel yapının özgünlüğünü bozmuştur.

Şekil 16. Evlerin orijinal hali göz önünde bulundurulmadan yapılan yenilemeler.

Geleneksel konut yapım usullerini bilen ustaların azalması ya da hayatta olmaması sebebiyle sonradan konutlara yapılan müdahaleler, hatalı onarımları ve yanlış malzeme kullanımını tetiklemiştir. Onarımlar sırasında cepheler çimento harcı ile sıvanmış parapet ve kat silmeleri yok edilmiştir. Cephede olmayan yeni pencereler veya kapılar açılmıştır. Mevcut yapılarda kullanılan kerpiç malzemeye ek olarak yapılara sonradan dahil edilen eklentilere tuğla taş vb. yapı malzemesi kullanılarak malzeme bütünlüğünün bozulmasının yanında yapının doğasına aykırı malzemeler kullanılmış bu durumda yapı stabilitesinin bozulmasına ve dolayısıyla sonradan yapıya gelecek ek gerilmelere neden olmuştur.

Şekil 17. Yapı bütünlüğüyle uyum sağlamayan sonradan eklenmiş balkon

Yapılardaki yanlış onarımlarla, duvar örgüsünün niteliksiz yapılması bağlantı noktalarındaki çivilerin işlevini yitirmesi, ahşap elemanların nitelik kaybına uğramasına sebep olmuştur.

Yapıların kullanılmamasından dolayı bölgede bulunan nem ve rutubet etkisiyle ahşap hatıl gibi elemanlar da meydana gelen çürümeler, yapı yüzeyinde UV ışınlarının yol açtığı oksidasyon nedeniyle bozulmalar, onarıldıktan sonra kullanım amacı değişen konutlarda sonradan eklenen su tesisatından kaynaklı sızıntılarla mekan içerisinde ahşap elemanların hızlı deformasyonuna ayrıca onarım gören konutların sonradan ıslak hacimlerinde döşemeye uygulanan çimento bazlı harçlar mevcut yapıım teknikleri ile uyumlu olmadığından yapıda mantar vb. deformasyon sorunlarına yol açmıştır.

Tarihi Kent merkezinde yollar dar ve trafiğe açık olduğundan dolayı, kentte otopark sorunu yaşanmakta, yol kenarına park eden araçlar görüntü kirliliği ve trafikte aksamalara neden olmaktadır.

Kültürel zenginliğe sahip çoğu yapıların onarılmamış olması ve bölgede sosyo-ekonomik yönden gelir seviyesi düşük ailelerin bulunması bu kültürel dokuya sahip yapılarla uyumlu olmayan yapılaşmaları meydana getirmiştir.

Koruma altına alınan bölgede yer alan geleneksel tarihi konutlardan kiraya verilen bazı konutların yeni kullanıcılarıyla mekan arasındaki aidiyet duygusunun kurulamamasından dolayı yapıya kar amaçlı yeni eklentiler yapması konutun orijinalliğinin bozulmasına sebep olmuş, yapıların özgün görünümüne zarar vermiştir.

8. SONUÇ VE ÖNERİLER

Taraklı kentinde bu geleneksel zengin mimari kültürün yaşatılabilmesi, konutların özgün haline kavuşturulması için eklentilerinin kaldırılması, eskiden ipekböcekçiliği için tasarlanan mekanların yeni işlevlere dönüştürülürken konutun mekan bütünlüğünü bozmadan yeniden düzenlenmesi, onarımlar yapılırken konutun taşıyıcı sisteminde sürekliliği sağlayacak hafif malzemelerin ve yapıım tekniklerinin kullanılması faydalı olacaktır.

Yapıları koruma ve kullanma kapsamında geleneksel konutları satın alıp ve kendi işletmelerini açmak isteyenlere uygun kredi imkânlarının sağlanması, bu konuda teşvikler yapılması önemlidir. Bu bağlamda burada yaşayan yöre halkına koruma kavramının ne olup olmadığını ve sosyo-ekonomik faydalarını anlatıcı eğitimler düzenlenmelidir. Mevcutta onarılmış ve koruma altına alınmış yapılarda yaşayanlara ise basit, yapıyı bozmayacak onarım bakım teknikleri ile ilgili eğitimler vermek ayrıca kentte kapatılan ahşap ve restorasyon atölyesinin yeniden açılması sağlanmalıdır.

Kente yapılan termal tesisler neticesinde kentin ziyaretçi sayısı artmıştır. Yörenin geleneksel kimliğini kaybetmeden onarım görmüş, fakat ziyaretçi eksikliğinden dolayı kendi haline bırakılmış konutları ziyaretçilerin ilgisini çekecek sosyal mekanlara dönüştürülmelidir.

Anıt niteliği taşıyan tarihi mekanlarının çevrelerinde dokuyu bozmayan parklar yaparak ve yöreye özgü el sanatlarının yeniden canlandırılıp sergi ve müze gibi alanlarla zenginleştirilerek değerlendirilmelidir.

Tarihi kentte motorlu taşıtlar için elverişli olmayan yollar sadece yayalar için tesis edilmeli ve otopark sorunu erişim mesafesinde tasarlanarak çözümlenmelidir.

Tarihsel mirasa sahip geleneksel mimarimizi yaşatmak için Üniversiteler, Yerel Yönetimler, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Sivil Toplum Kuruluşlarının birlikte çalışmasıyla ulusal ve uluslararası kaynaklarla kent dokusunda belirleyici rol oynayan geleneksel yapıların onarılması ve daha uzun süreli korunabilmesi için bu yapılar ekonomik yönden desteklenmeli ve ortak koruma kararlarıyla kentte turizm geliştirilmelidir.

Şekil 18. Ev mirasçılara kalması ve evlerin bölünerek farklı kullanıcılara sahip olması neticesinde yapı formunun bozulması

Şekil 19. Yapıya sonradan yapılan ilaveler ile yapı ilk formunun bozulması (pencere ve baca örneği)

Şekil 20. Geleneksel ahşap çatıklı kerpiç evlerin yanında yer alan betonarme yapı

Şekil 21. Yapıya sonradan ilave edilen ancak yapının ilk haliyle uyuşmayan tesisat sistemleri

Şekil 22. Geleneksel evlerde sonradan yenileme esnasında aslına uymayan pencere

Şekil 23. Sokak yenilemesi esnasında oluşan kot farkı

Şekil 24. Geleneksel yapıya ait sonradan yapılan eklentiler

Şekil 25. Geleneksel bir yapının tavanına ait bozulmalar

9. KAYNAKLAR

- [1]. Keleş, R., (1998), Kentbilim Terimleri Sözlüğü, *İmge Yayınevi, Ankara.*
- [2]. Çetin, Y. (2013), Kuruluş Dönemi Osmanlı Mimarisine ait Bir Hamam Örneği: Sakarya-Taraklı Yunus Paşa Hamamı, *The Journal of Academic Social Science Studies, International Journal of Social Science, Volume 6 Issue 2, p. 285-295, February.*
- [3]. Demir, E., (1988), Taraklıda Tarihi Çevre Değerlerini Koruma Amaçlı Bir İnceleme *İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.*
- [4]. Olcay M S (2006) İpek Yolu Destinasyonu ve Sonrası. *Yedi Renk Yedi İklim Sakarya Kültürel Aktüalite Dergisi, 1 (1): 33-35.*
- [5]. Filiz E, Tan E, Mahmutoğlu F, Özkahraman T, Sezer E ve Kömürcü İ (2003) Tarihin Doğayla Buluştuğu Yer Taraklı. *Taraklı Kaymakamlığı, Nil Çizgi Ofset Matbaacılık, Sakarya, 160 s.*

- [6]. Aktaş, A., (2008), Kültürel Renkleriyle Sakarya, *Adapazarı Merkez Belediyesi, Kültür Yayınları, Adapazarı*
- [7]. Sakarya, (1984), *Yurt Ansiklopedisi, Cilt 9, İstanbul, sf. 6458.*
- [8]. Çankaya, U., (1992), Adapazarı Taraklı İlçesi Ulucami Mahallesindeki Korunması Gerekli Kültür Varlıklarının Tespiti ve Onlar için Rönovasyon Önerilerinin Geliştirilmesi, *Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.*
- [9]. Çetin, Y. (2008), Sakarya’da Türk Mimari Eserleri, *Sakarya Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı, Adapazarı kitaplığı, Yayın No: 31.*